

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүделиниң органы

1968 ч.

ОКТАБРЬ

1

ВТОРНИК

№ 231 (7074).

Өртөз 2 көп.

Тарааны-Төрээн чуртка!

Чуваш АССР-ниң көдээ ажил-агый ишчилери В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чыл болурун төлөпиг уткуурунга белеткенмишаан, күрүнеге тараа садарынын планын оранчок ажыр куусеткен. Тараа хүлээп

алыр черлерде 125 муң тонна тараа келген. Кызыл-тас, көк-тараа болгаш кыргыт-кара садарынын планын ажыр куусеткен. Пландан ажыр тараа садары үргүлчүлөвишаан.

Хуусаа бетинде

ТУЛА ОБЛАСТЫН көдээ ажил-агый ишчилери В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чыл болурун төлөпиг уткуурунга белеткенмишаан, күрүнеге сут, эът, чуурга, дук

садарынын чыл планын куусеткен. Мал ажылынын продукциянын пландан ажыр садары үргүлчүлөвишаан.

ӨӨРЕНИР, ПРОПАГАНДАЛААР, ОРГАНИЗАСТААР

Бөгүн партиялык политиктиг чырыдышынын бүгү эвонларынга чаа өөредилге чылы эгелээр. Коммунистерниң болгаш бүгү ажилчы чоннарның марксистич-ленинчи өөредилгези чер-черде партия организацияларының онза сазыш салыр чүүүр болуп келген болгаш моон сонгаар-даа болуп эртар.

Уш чыл мурнунда бистич партиялык ТН-ының айттышыны-биле марксистич-ленинчи өөредилгениң чаа системанын чорудуп эгелзэн, ыңчангаш коммунистер болгаш ажилчы чоннар революсчү теорияны кеш чылдар улай перспективтиг өөренир эрга тургустунган. Анда үндөзүлзүш партия чырыдышынын ангы-ангы эвонларынның дыйнакчылары оон эге, өртүмк болгаш дээди чадаларын эртип, марксистич-ленинчи теорияның чардынымас тулуш мезектери — философияны, политиктиг экономияны болгаш эртеминг коммунизмниң үндөзүнүн практиктиг ажил-херек-биле холбаштыр-бышазан, ханызы-биле, бүгү талагы шынгаздып ап турар алаарган.

Партия организациялары политиктиг чырыдышынын тодаргай сорулгалыг, оңу бедик идеялыг утка-шындыгы кылдыр организациялар талазы-биле база эвзөш эвас дуржумгалыг болу берген. Оон-биле кады, пропаганда-даа база дыйнакчы-даа бурузу марксистич-ленинчи идеялыг номналдын эртеминг шынгаздып алырынга эргежок чутула бүгү чүүүрлер бер апарган. Марксистич-ленинчинин чогаалдарының долу чыыдаларын, партияның эң чутула документтерин болгаш өөредилге номнарын, программаларын, методиктиг пособиелерин массалык-биле парлап үндүргөн. Бо бүгү болза, политиктиг чырыдышыныкы бо өөредилге чылын бедик деңгелге чорударының бүгү эргалары бар деп чүвени көргүзүп турар-дыр.

Эгелээр В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чыл болуру оон төлөпиг уткууру дээш бүгү партия, бүгү совет улус коммунистерин белеткелди чорудуп турарының үзүндө чорутулары онзагай байдалдыг бооп турар. Анда белеткелди Тываның хей-хей партия организациялары, ылаңгыа СЭКП-ниң Бүр, Эркин, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик райкомнары болгаш Кызыл хөрүмү организациястыг бедик деңгелге чорудуп, четчелзешкини чөгүр өйүндө дооскан, пропаганда кыздарын шийли алырыкча база белеткериңче улуг кичизгей салган. Марксистич-ленинчинин үндөзүнүнүн школаларының пропаганда-интерни республика семинарларын эрттиргезин. Организацияк шундугу ажилдык түннелдө марксистич-ленинчи теорияны өөренир күзөдөлгөргөң хансы база өскөн. Партияны өөредилгени системаның аны-буру эвонларынга бо чылын барыла-ла түшүп хире кичи өөренип эгелзээрин, ол ышмаш номсонулду политиктиг клубтарда, бөлгүннеринде болгаш массалыг партиянык пропагандалыг улусчу университеттер, коммунисттиг куш-ажылыг школалары ышмаш өскөдө хемчирлеринде чүс-чүс кичилерин хазар туттунганын маңда чокер кылдыр чутулаарга-ла четчир.

СЭКП-ниң XXIII съездинин резолюциясына «Партияны өөредилгениң бүгү системасы коммунисттиг тургузушунуң амгы үзүндө сорулгаларының деңгелинге чедир көрдүгөн турар умурлуг» деп, онза чутулап айткан. Бир эвас маңда дүүштүр алыр болза, чамдык партия организациялары, ылаңгыа СЭКП-ниң Танды, Бин-Хем райкомнары, «Тыва нокал» комбинатта, «Кара-Хаан» совхозта парторганизациялар чаа өөредилге чылынга белеткелди олаздып эгелзэн, комсомолдуң политөөредилгезин кешиз кичизгей салган. Оон түннелдө Эркин, Кара-Хаан ышмаш черлеринин малчыларынның каа, канчар өөренирин дугайында тодаргай чүүр чон, хей-хей аймактар политөөредилгеге хазар туттунганын турар. Бир эвас чер-черде партия организациялары политөөредилге дугайында айттыгы хуралдарга чутулажып, четчелзешкини чөгүр өйүндө, организациястыг чоруткан болза, ыдыг чөптөстөр турбас ийи.

Партия чырыдышынын, марксистич-ленинчи теорияны өөренирин болгаш оңу пропагандаларыга амгы үдө негелде сөксөал чон өзүп турар чүве төлөздө, партия организация-зы буруу бо талазы-биле ажилга удуртулганы, контролду күштелдирер умурлуг. Оон-биле кады революсчү теорияны коммунисттиг тургузушунуң практиктиг сорулгалары-биле ханы холбап өөренир, калба-биле пропагандалар дугайында коммунистерден негелдени бедирер херек. Бир тээ кичээлдер эгелзэн чүве төлөздө, оон бедик идеялыг, организациястыг болурун чедип алыр болгаш дыйнакчы бурузунуң идеялыг, со-нуургалыг болуру-чөгүрү-биле бедирер эргежок чутула. Кичээл болбойн барган, анда дыйнакчы келбээн таварылга бурузун ышмагы көргөш, чөгүр өйүндө тодаргай хемчеглерин алыры эргежок чутула.

Оон-биле кады дыка хей коммунистер бот-өөредилге-биле өөренир кылдыр даңзылап алгаш, билкин бедирер дээш шоолуг ажилдаас, марксистич-ленинчинин чогаалдарын, партиянык шийтирлерин болгаш документтерин хандыр өөреним, өзү барындааар, эреңгейлээр чоруткан турган. Ыңчангаш марксистич-ленинчинин боттары өөренип турарларга, консультантларын ажилыга контролду күштелдирер херек.

Политиктиг чырыдышынын чедишинин, оон идеялыг деңгел пропагандастыг ажилында улуу-биле хамаарыры билдиргир. Ыңчангаш чер-черде партия организациялары, СЭКП райкомнарының пропаганда болгаш агитация кидистер, политиктиг чырыдышынын кабинеттери оларның өөредилгезин, дуржулга солчуушунуң организацияларыне, методиктиг дүзү көргүзериңче доктаама сазыш салыр хүлээлгелер.

В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чылынга уткуштур белеткенмишаан, партия чырыдышынын ленинчи теоретиктиг номнады коммунисттиг тургузушунуң практиктиг сорулгалары-биле ханы холбаштырып тургаш өөренир, пропагандалары эргежок чутула. Партия комитеттери улуг башчыныын ажил-чорудулазын дугайында номчулгаларын, теоретиктиг конференцияларын, лекцияларын болгаш иштелдерин бүгү черлерге-калба-биле организациястар хүлээлгелер.

Комсомолуларын болгаш аныктарын идеялыг канчалышынын дугайында сазыш-салыры партия организацияларынын бир эң чутула сорулгалы болур. Анык салгалдык калбап мезектерин марксистич-ленинчинин номналы-биле чөлсегелзери, партия биле комсомолдун политиктиг чырыдышынын аразына сырый харылзааны тургузарынын дугайында доктаама сазыш салыры чутула.

В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хүнүнден бээр 100 чылынга белеткел дугайында СЭКП ТН-ның доктаалында «Марксист-Ленинстич» — Ленинниң идеяларын хандыр өөренир болгаш пропагандалары — ажилчы чоннарның коммунисттиг кичиздилгезинин талазы-биле партия организацияларының идеолгуг ажил-чорудулазын үндөзүн болур» деп, айткан. Политиктиг чырыдышынын айтырларын партия организациялары маңда дүүштүр тургузар умурлуг.

Кышка белеткел

Улут-Хем району «Х Улут хурал» колхозун бүгү чүүүр мал бо чылын 51 кышга кыштар. Оларның бо хүнүнде 33-зү көчүп барып олурарына бүрүн бөлөн. Кыштарын 14-түдө ийи-ийи машина шити көк ситен, 12-инде бир-бир машина будук-бүрү чөм чедирткен. Хойжуларга бирезинде-ле 500 хой кырер кажаалыг үш чаа кыштагы немей туткан. Немешкен чаа кыштарда пий аал шити чурттаар үш чаа ба-жымнар кылдыган.

Колхоз баштаар чери бола малдын кышкы тургаларында оран-башынаарже база онза кичизгей салган. Элт ут-ламышкыныг иленко Хул-бүс-Паштар баарында болгаш Мунгал-Эн казыында бирезинге-ле 150 бап кырер ийи чаа кажаалыг туткан.

Оттук-Пашта колхозтун төл сүт-бараан фермазы бүгү кажаа, бажым-балгадын септен ап, кышка удур эки белеткен. Ында 200 бап кырер-тешовой кажаа, 4 аал шити чурттаар чаа бажыны, ажил-лаарыкча белен. Ол-де фермада 8 трактор кире боор чаа гараж база ажилгады кирген.

Бо бүгүчү кышка хуусаа эки ышмаары кышкыга Дүкүрмаа Дабалдай бригадир-лээн дүдүт бригаданын 12 киши составтаг эвонго кышмак ажилдаан.

Эркин районун ажил-агый-ларында «Чаа орук» колхоза кышка белеткел ажилдарын хол дымныг чорудуп келген. Артедьдиң бирги хойжу бригаданы немештер чаа кажаалар тударын дооскан. Он чеди кыштагы септээн, оларның 7-инде чап малга чаа кажааларын кылган. Дүкүт бригаданын 10 кышталыг септээн, оларның 6-ында турган кажааларын чарткан. Хойжу үшкү бригада кышга бүрүзүде 2 тоннада эвзөш эвас септээн сөртүп чедирген.

Колхоз, ылаңгыа-биле 6500 ажил хой кырер 5, а 200 иленко бир чаа кажааларын кылган. Мында малчылар турттаар 16 бажылар, дөрт-дөрт кышмак-булунар болгаш чун-бар-жымнар септээн. Районун Ленин аттат, «Мөрөн», «Коммунист» колхозтарында кышка удур белеткел бо хүнүнде кидин түлүк чоруп турар.

Семинар доозулган

СЭКП Тыва обкомунун пропаганда болгаш агитация киди-зы марксистич-ленинчинин үндөзүнүн школаларын төгү болгаш политэкономия талазы-биле пропаганда-интерни дөрт хүн семинарын чокта чаа Кызыл хоорайга организацияп эрттирген. Анда республиканың районнарында болгаш Кызыл хоорайдан 80 ажил пропаганда-интерни олурушкан. Олар СЭКП төгүзүчү болгаш политиктиг экономиянык кол айттырларын салгыры өөренирген.

Новосибирскке чалап келген эртемен башкалар семинарга лекцияларын колалыр номчанар. Новосибирскке партиянын дээш школаның профессору, төгү эртеменин доктор П. Н. Валентин «Коммунист тургузушунга СЭКП-ниң удуртукчу ролунуң бедизин», «Билет» интеле-ниги Новосибирск организациязынын кештигү А. П. Лыга-ловтун «Эргелеп башкарылганын эртемен өзү-биле организа-тарын үндөзүр», Новосибирск университетинин баш-кын төгү эртеменин кандалы В. А. Шустровтун «Ком-мунист шимчээшкенин чангыс эвон быжылаар дээш СЭКП-ниң деңгел» деп лекцияларын семинарын киржик-чилер улуг сонугура-биле дыннаар.

Д. ИРГИТ.

Ондумун Чүрек-Дөргүн шаттары кандыг-даа мал оларынга кайтаган таарымгалыг чедир. Чодур ак чалынар баарында эгезин алгаш, чер-гелзеп бадыкан хой салыг ханы чогааларын шити-даа, Каа-Хем шымазында чедир сунуп багылаан, салаалык ооргаларын сиртер-даа ка-дар оят-бале көчүт.

Чамдык чогааларын шитиле сунуп дөргүктөр-даа бар. Бо чыл калашкынын бол-гаш-биле ол шаттарын өт-сегени арай хирелг, ыңгал-даа күүсү оларга канчал-даа четчир. «Совет Тыва» совхоз ол шаттарын чылыг малдын күсүк септиргелзеге ажил-лап турары черле чөгүмч-ады.

Кок-Тей парому-биле кеш-кеш, чаагадыг оруктан хал олуруваста, шаттар эдзэн, шы-наа кылдым хой чылыг шыва апкан, пөлзөн оттап чорургу

көзүлдү. Бо чокта ыңча хой чылыг көрбөн болгаш, со-нуурган көр, чүрүкка тыртты-рар дээш, хенертен хой соккап хаалаттар баарыңче халтымыс.

Ыңчан таптыг-ла дүшү үзүп турган. Ол хой чылыг чок-шупа олуруваста, ак-бора аят мунган бир-ле чылыгы оларын далашты-биле беле халыган, шылажы тилелди сыйырын киргип келген. Ам-дыныла укуршпаланын ол чылыгынын бараанаш черден чылыг-биле кады чу-рукка тырттырып адымыс.

Чылыгың семизий кандыг дээрлэ! Хоор-хоор, доруг-до-руг, ак-бора белирин, кулу-ларын көргө, шыла-ла, сы-ний-ла, азы үрдүрү каан муң-

ТӨРЭЭН ТЫВАВЫСТА

Барыын-Хемчиктин тараажыларында

Республиканын хову-шөлдө-ринде дүжүт ажалдаан бол-гаш мал чөминиг белеткел ам кидин түлүк. Бо чылыг дүжүт ажалдаан база мал чөмө-рини белеткел Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгөн хүнү-ден бээр 100 чыл болур онга уткуштур бүгү улустун соци-алисттиг чарык калбарган үдө чоруп турар. Агаар-бөйдүс-түн таарымча чок байдалды турга-даа, чамдык районнар болгаш түс-түс ажил-агыйларын тараажылары черле кызы-мак чоруту көргүзүп, ажил-лач харымсалганын билки, бе-дик организация ажаллап тур-ар.

Барыын-Хемчикчилер бо талазы-биле байдал эки. «Дө-Төрээн» совхоз ситен белет-келгенин планын бүдүн чарык калбап ажыр куусеткен. Ол ыш-каш совхоз тараа ажалдаанн база мурнай доосканнарын бирезин. Оон ангыда «Боль-шевик» колхоз база ажалда-ны дооскан. Ыңчангаш район-нун ажил-агыйларынын ийи-ин бо чутула кампаанын доозуп, улуг күш-ажылыг тинделе-лерин чедип алган дээрин ай-тыр херек.

Сентябрь 25-ке чедир Барыын-Хемчик район 9000 ажил гектар черин таразын ажал- алган. Оон иштинде «Большевик» колхоз (дараа-зы эш Шаалы, партия органи-зациянын секретары эш Оңур)

2000 ажил гектар тараа шө-лдөндө ортумаа-биле 8 пөлтөр дүжүтү алган. Ол дээр-ге районда эң-не дээр көргүзүт.

Барыын-Хемчик күрүнеге тараа дүжүт планын ийи ка-тап, оон иштинде «Большевик» колхоз көш капп ажыр куу-сеткен. Оон ангыда мында үр-еин уруушкуну база багай эвас, үренипчиг барык чөлен хуузу эрдүткан.

Үренин дээр-ге келир ты-лаң дүжүтүңе эң кол чүт-дөдө бирезин «Большевик» колхоз, «Шекнер» совхоз эки билки турарлар. Эң ылаңгыа болшевикчилер үренин утары-нын планын кууседир чокшү-лаан.

Интэин-биле «Большевик» көдээ ажил-агый артелинин тараажыларынын эки ажил-лааны чер деңгелзери өө-рүнүч. Колхозта партия ор-ганизациян дүжүт ажалда-нын эң-не шийтирилгү учас-токтарында коммунистери быжыгалаан. Ажалда ажал-зоринын мурунда бүгү механиз-торларын хуралын чытап, ажаа ажилды канчар чоруду-рын бирден-бирээ чокка чута-лажып, дүжүт ажалдаанын ажилчын планын база соци-алисттиг чарытын негелдери-н танштырган.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организацияны тараа-жыларын ажаллап, чуртаа-

рынга таарымчалыг бүгү-ле чүтүлдери тургускан.

Дүжүт ажалдаанын тала-зы-биле СЭКП райкомунун болгаш райүүскомунун шил-тир Кызыл түтүн эң-не баш-тай «Большевик» колхозка тымысканы таварыга эвас.

Районун хову-шөлдөринде саванын болуп ажал ажил-газа хайнышкынын. Тодар-гайларга, ийи муң тонна са-ванын болген. Оон чартык ке-ли «Большевик» колхозка хамарыг. Саван бөлеринге ол артелеге Оңур Салаа удурткан хойжу бригаданын кешитири илдекейлиг кир-жи турар.

Районун тараажыларынга улуг дузаны школалар бол-гаш Кызыл-Маалык база Ак-Довураттын ажилчын, албан-аакчылары көргүзүп турар.

Дүжүт ажалдаан чоруту-шаан келир чылын дүжүт-үн дугайында сазыш салыры чутула. Ангыс аңдарылазы ажилчыг турбүзе, бо ажил барыын-Хемчикчилер оожум чоруп турарын айтыр херек.

Улаас Бүгү-өндөдөй кө-дээ ажил-агый ажалдакчыла-рынн хуу болур. Анда чедир күсүк хову ажилдарын бүрүн доозары Барыын-Хемчик ра-йонун ажил-ишчилеринин бо хүнүнде чутула сорулгалары-нын бирезин.

С. МОНГАЛ.

Үренин уруушкуну

Чаа чылдың тарылгазынга Улут-Хем районун «Х Улут хурал» колхозу 136 тонна ы-зыл-тас үренин белеткел алырын планизан. Бо хүнүнде оон 50 тонназын белетип алган. Өске тараа култураларынын үренин база-ла белет-кен ап турар. Ылаңгыа 6 тон-на сула, 20 тонна арбай үр-енин урулган.

Организастыг эгелзэн

Тес-Хем районун «Чоду-раа» колхозу шөв маалдыг та-рым боозалгазынче органи-застиг кирген. Артедьдиң үш хойжу бригадаларында 3742 хойну Красноярск крайнын нарын дүжүт кошкарларынын үрени-биле тарып боозатыры көрдүргөн. Тарып боозалгы-нынын баштайгы хүнүнеринде ажил кончүп шалым чоруп, 2428 хойну тараан ийикке планын 42 хуу чедирген.

Кызыл-Эрките № 1 тарып боозалгыла пунктунда тех-ник Курумаа Аракчаа, Сай-гында Чамзып-оол олар хүнде 30-140 хойну хойну тарып, дуржулажып, мурунак ажил-лап турарлар. Олар өрткө чылдарда-ла онанган ажил-лач бедик мергезилдин көргүскөткөр.

Ажылдың темпизин бо көзөр турар болза, октябрь 15 бетинде көдээ ажил-агыйда бо чу-гула кампаанын доозуп бо-дур дээрин практика бадик-кап турар.

Кадаатта чылгычы

ОДАРДАН РЕПОРТАЖ

мер-оол, дээш ышмаш хоочун чылгычлар-биле кады ажил-лап турган, чылгычларынын уран аргазына дүргөн өөрени апканым ол чутаа-лаар чоран.

Чылгычтар-даа магалыг-ла семиз-тир аа?—деп, оон айтырдымыс. Ийет, семизөө-не чылгычтын бо. Ылдыг болбастың аргак, чүте дие, боарын бис куу частан эгелзэн, мы-рыңай чоокка чедир-ле Тою-нун Улут-Оо хемге олардадып чалаан болгай бис. Ам-даа эки семизтир, ыңчангаш бо 270 чылгычтын хей кезиңе эътке дүжүр дээш, бо одар-ларын ажиллап турарымыс бо ийиң—деп, ол харымлады.

Чүс бөгө онааштыр кеше

кулуң алдынар, а немелде деңиз кайы хире бооп-тур?—деп, бистин айтырымыска, чылгыч Сувак мынчаар харылаан:

Кулуң талазы-биле бисте тускай план чок, ыңгал-даа бис чүс баштан-ла 65 кулуң-у алгаш, меңди дорунтур амыраан бис. Немелде деңиз бистин ажилымыста кол көр-гүзүт. Чылгы айларга хуваа-ган планын бис ырак ажыр күсүдүн пидидап бис. Чүте августта болза, 7 тоннага не-мештир семизтир тургаш, 9 тонна ажырган бис, а сентябрь айным база оон дүдөк чок бо-лур.

Моон алгаш көөрге, семиз-тиге утгалышкынын бо тускайжыттыган ажил-агый

чылгы ажилында биче эвас кичээлгө салып турарын то-ларгай-дыр. Оон ылай эвзөш эвас орулга кирип ап болур чылгы ажилында совхоз ажилга эң-не кызымак кичи-лерин шийли алганын база чо-гумчалыг болганын үстүндө савнар боттары-ла сөгдөш тур-ар.

Бо бүгүчү барымдаалааш, бис чылгы малдын баш саным өстүрер, уксаазын экинжер укурлуг колхозтар ийикке совхозтар чылгы ажилын сай-ырадырыңче мынчар сазыш салыр чүве болза, эң-не-дир ийи кылдыр божап бис.

ЧУРУКТА: ук сохостун эки чылгычларынын бирезин Дүктү-оол Байырович Сувак чылгызын сугатча сүрүп бар чор.

А. КЫЗЫЛ-ООЛ.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фото-зу.

Даштыкыда

ПРАГА. (СЭТА). ЧССР-иң На-ционал хуралының Даштыкы ко-миссиязы болурун хуралда мю-хен дутурулганыга ал салган ху-вун бээр 30 чыл болгашы чута-лапкан. Ал дутурулга чөк болгаш совак улустарын эрге-анкытарын бүжүр-түдө-биле садканынның үлүгүлүшкенин болуп төөгүтө кир-ген.

Комиссиянын хурамынга мюхен дутурулганын 30 чыл болган ду-гайында илестик Национал ху-ралын дарагынын орадакчымы А. Жик кылган. Мюхен дуту-рулга чүтө чехословак күрүнеин бүрүн бүдүн турарын, оон тускай-лап болгаш хамаарышас чорун үрзөн эвас, харым база делегейин ийги дайышкын эгелзериңге бо-

ЧССР-ин Национал хуралының Даштыкы комиссиязынын хуралы

раан болган деп, ол меделзэн.

Мюхен дутурулганы болгаш оон өзүзү бо үдө. 30 чыл өрткөдө бедик, Европада болгаш бүгү де-лгейе тайбыга улуг айыл болуп турар деп, А. Жик деңгелзэн. Күрүлелерин хой нуруузу мюхелли буруу шапкан болгаш мюхелли дутурулганын эң эгезинден тура күш чок болурун чарлаан.

Ылдыг болза-даа Германиянын Федеративтг Республикасы бугунге чедир ыдыг меделзедде кылбайн келген. Чогу-на харым мюхен дутурулганын күш чок болурун-дан ойталаан күштер болгаш орга-

низациялар ГФР-де келди, ол дутурулга күштү арткан деп са-нип, харым-даа боттарынын неге-дери аңаа үндөзүлзү турарлар.

Амгы байлаа 30 чылдын мурун-да турган байдалдан үндөзүн-биле ылагалды дээрлэ илестелди де-лзэн. Чехословакия социалист-тик каттиштырылганын болгаш Варшава Керезин кешитүп бо-ган. Болуңуң айыл чок чорунун эң эки болгаш өзүзү магалылаан ол оортан көрүп турар.

Даштыкы комиссиянын хүлээп алган шийтирилде чутулажы болза, «Совет Эвонд» мюхен ду-

туржулажы канчал-даа хүлээп көрбөз болгаш болуңуң эвондоч хулаалгелерин күсөдериңге бе-ден кара чангыс күрүп болган.

Эвондочилеринин тинделзенин, Совет Армиянын Чехословакияны хостанын баш чөк болгаш сло-вак улустарын Удурлашкынын шимчээшкенин ачылыга Чехос-ловакия 1945 чыл

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ

Партия чыры-
дышынын г а
өөредилге чы-
лынып эгелээ-
ри биле хол-
баштыр.

«Демиселге маңнай болуп турар коммунисттик партияга кол сорулга — эрги тургузуган биске уржук болуп артып калган эргинин артышынын, эргинин чаңчыларын алып тилээр төлөөдө, ажалчы чон массаларны кижиздеринге болгаш оларнын өөредилгесинге дузалаары болур...»
В. И. ЛЕНИН.

УЛАМ шынаржыдар

Коммунисттер, комсомолчулар, кежигүн эвес активтерин марксисч-ленинчи өөредилгеге хаара тутары, оларнын билини беддер дээр доктаама оралдыжы — партия органиацияларынын чутула сорулгазы. Партия өөредилгесинин талазы-биле эртен чылын Тес-Хем районун «Чодураа» колхозка чамдык эки ажалчылар кылган. Илангыя Бедир-Арытга тургустунган ортумак школанын дынакчылары өөредилге чылын эки дооскан. Эштер Э. Делгер-оол, А. Долгай-оол, С. Соан олар кызымаан көргүзүп, бижыг билигин шингээди алганын көргүсүнер.

Ол-да школанын пропаганда Д. Серээдар философия кичээлин солун кылдыр эрттирип, оларга плакаттарын, кинофильмдерин болгаш көргүзүп материалдарын оске-даа хевирин ажилга турганын ажалчылар билген.

Бо школанын дынакчылары өөредилгесин бо чылын уламчылар. Ол кышак Бедир-Арытга, Хараал-Тейге В. И. Ленинни намырын, политиктиг билигдерин үндешинерин өөренирин ийи эге школалар база ахылдан турган. Хараал-Тейге турган школанын пропаганда эш И. Көмбү кичээли дынакчыларга билигдер, солун кылдыр чорудуп, агыт үеин болушкунары-биле ону холбаштырып турган.

Бистин колхозта звенонун ортумак 4 чылдыг школазы ам 3 чыл иштинде өөредилгесин уламчылар, эге школалар бо чылын доозарлар. Ынчангаш оларга өөредилгенин эки болурун чедип алып дээр чүткүлүстү дымдадыр бис.

Эртен өөредилге чылында чамдык четес чүтүдөр база тургулаан. Чикээ, стол, сандай чедишпейн базар, чамдык дынакчылар өөредилге ному, сазын болгаш бижир херекселдер чок келгилээр. Дуржулгазы четес пропаганда кичээлдерге белеткен кошмак келер, дынакчыларын кайы кире билеп ап турарын хынавас, бажына оналга бербес, конспектин калчаар кылып турарын сонугулаа-да болуулар. База партия органиацияларынын талазында негеле кошок турганын кичээлдер үер чорутар турган. Чикээ, коммунисттер эштер М. Чагармаа, О. Маны-Хая олар өөренип шыдаааннар.

Эртен өөредилге чылында кылдыган, чедишкенин чүтүдөр чутга бижылаар эвес, харын улам сайырагай-жылар, оң-биле калы четестерин каттапавас дээр бистин партия органиациясы, пропаганда кичээлдер боттук кемчелерин алып. Биске ортумак болгаш ийи эге школаларга 38 кижэ өөренип, пропаганда кичээлдерин шилтигенин, өөренип кижилерин сонугулаан, билигин дечелин барымдаалап тургаш четчелээр.

Хойжу уш бригадаларга, инек фермазынга малчин коммунисттер база активчилер В. И. Ленинни намырын бот-кичээл-биле өөренирлер, ынчангаш Илчичин чотгаалдарын өт-бузе бүтүзү садып ап турган, өөредилгени эки чорударын кемчелерин алып. Оларга пропаганда кичээлдер дузалап, контролду күштөдирер, консултацияларын бээр алаар.

Комсомолчу-амактарын кемжэки бөлүмнөргө 26 кижэ өөренип, а Чыргалдаа сес чыл школанын кемжэки школага 34 аналчар 8—10 класстарга өөренирлер.

Колхозчу чонун ортузунда зооветеринарлар органиациясы турар, ынчангаш ону канчаар эпиг чорударын кемчелерин болуп кылган. Малчин кижэ бүтүзү тарып бооза-дыкчы, классироник азы малдык бөдүн аарыларын эмен-тер, малды азырап ажалчылар зооветеринарлар негелдерин билер кылдыр өөренип алып сорулга бисте салдыган.

Партия чырыдышынын бо өөредилге чылында оон шынарлар беддер талазы-биле улау күштү салып турган, ону чедишкенин органиациялары — бистин партия органиациясынын бир чутула сорулгазы болур.

Ч. ДАЖИВАА,

колхозта парторганизация секретары.

Пропагандистин индири

Колхоз дарганынын шеверин дериттинген, делем кабинетте партия өөредилгесинин кичээл чоруп турган. Политиктиг эге школанын дынакчыларынын негелде бир каттап, ийи плакат дургузупа кичээлдер чери ол. Чоодакымаар мага-боттук, дөртен хар чаа-ла четкен хире намыл, хулуиризи шыралай, кичээлдерин каратарыг пропаганда боттук конспектинге барык көрбөй, эзелчелг теманын намын айтырарын оюм болгаш шөлөн-биле дынакчыларга таймалырап турган.

Ол болза Барыш-Хемчин районун «Болышев» колхоз ажал-агыл артелинде политиктиг эге школанын пропаганда Отугаш Ак-оолович Хомушкунур. Партияны пропаганда кичээлдерин болгаш намын, ыччалажон хуңдуг ажал-чорудулазы ол 1954 чылда эгелээр.

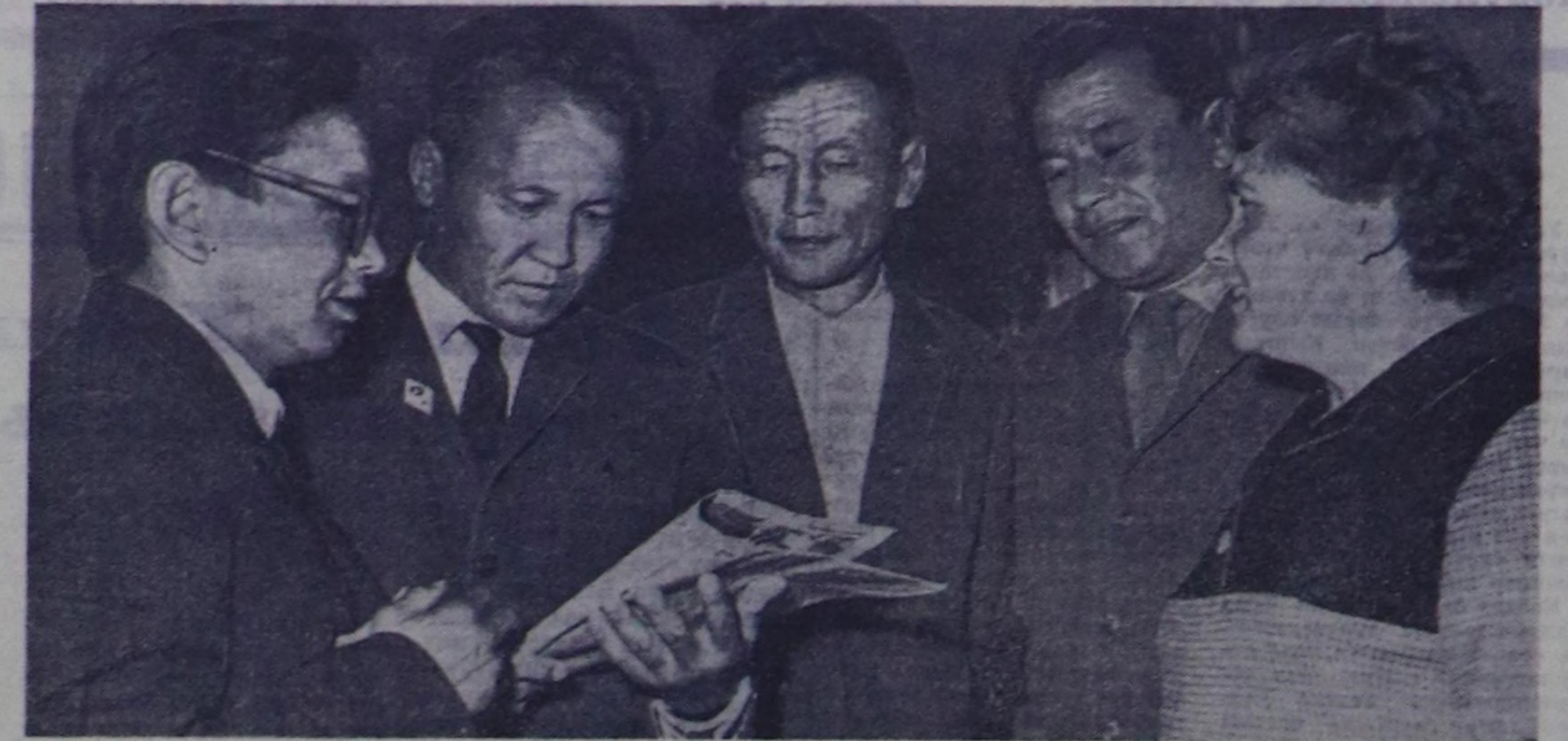
Хомушку Отугаш ам чутга районда эвес, харын-даа республикада сурагалыг, дуржулгазы пропаганда кичээлдерин бирээ. Партия чырыдышынын чаз системазы тургустунганда бээр, 1965 чылда эгелээр, ол политиктиг эге школанын удурун кылган. Политиктиг эге дынакчыларынын составы ийи-бүрү: оларын аразында бөдүн колхозчулар-да, тускай эртемчилер-да, механизаторлар болгаш бригадирлер-да бар.

Отугаш Ак-оолович Хомушкунун удурун политиктиг эге школага 1967—1968 өөредилге чылында 32 дынакчылар хаара туттуган, бо чылын бөдүнү өөредилге программазын бүрүн дооскан болгаш оң бүтү дынакчыларына политиктиг эге билигин чедип алган дугайында херекчилердин тывыска. Дынакчыларын хой нурууу Владимир Ильич Ленинни намырын болгаш политиктиг билигдерин үндешинерин ханым-биле өөренип, бижы-биле шингээди алганын түнעה кичээлдер бадтыкан. Ыдыг дынакчыларга хамыктын мурунда Сергей Чамбал-оол, Иргит Сөзөн, Саяа Давалаан болгаш Хомушку Стай олар хамаар-жыр. Бо дээр колхоз бодурунун шилтигенин бадтыган болгаш илдепкейг хой-интигилер-дир. Чикээ, Сөзөн, Стай, Хомушкун олар «Болышев» колхоз ажал-агыл артелинде илдепкейг агитаторлар база политиктиг агитаторлар. Бистин чүтүстү политиктиг, экономиктиг, културалт амылдарын болгаш делегет байданын дугайында информацияларын олар колхозин ажал-интигилерге доктаама кылды берип, үргүзүп таймалырап тургалар.

1967—1968 өөредилге чылы пропаганда кичээл болгаш оң дынакчыларынга онагай чыл болган. Чүте дээрге,

ЛЕНИНЧИ УНИВЕРСИТЕДИ

Бистин ленинчи пропагандистеривис

Пропагандистерин республика семинарынын чамдык кижизилерин бо чурукта тирттырган (солгай таладан): Г. С. Балбай-оол — Улут-Хемнин Арыскалда политэкономия, О. Ч. Очур — Эранин Нарында СЭКП төөгүзү; Ю. Б. Болчар — Тес-Хемин Ак-Эрнине СЭКП төөгүзү; А. К. Очур-оол — «Тыва даг-дуг» тудугда СЭКП төөгүзү; Г. П. Жуковская — «Тыва даг-дуг» комбинатта политэкономия өөренип кичээлдерин пропаганда кичээлдерин. Чурукту С. И. Феоктистов тирттырган.

ТЕОРИЯНЫ ХАНЫ ШИНГЭЭДИР

Теорияны ханым-биле, чогадыкчы өөрениринин сорулгазы бо хуңерде улам чутула болу берип турар. Делегейде интигил-тоог талазы-биле улау болушкунар болуп, агыт демисел чидигенин турар. Оң-биле кады Марксист-Ленинстич — Ленинни өөренине улау меге өөренирлер тургузар, халашкын үндешинерин болгаш бодурунун эргелес башкаларын органиацияларын куруу өөренир.

Өөредилге доозулаан оонда партия өөредилгесинин системасына политиктиг дээр өөредилгени чедип алганын дугайында дипломатикачыларга тыспыр. Лекцияларын, семинар кичээлдерин мергезилдик башкалар чорудар. Ынчаарга дынакчы чуругун өөрениринин кола артамы — ном-биле оң болу-нун ажалдары болур.

Марксизм-ленинизмге кижэки университетте уш чыл иштинде өөредилгенин көргүсүне болза хой дынакчылар ном-биле боду ажалдарына өөренип алган, марксизм-ленинизмдин хой санын намын ажалдарын эки шингээди алган. Чикээ, бо чылын чазында университетте дооскан 75 дынакчыларын иштинде 27 кижэ конугу эки доосканын дипломнарын алган.

Пропаганда кичээлдерин белеткериин сорулгазы бистин университетте чедишкенин шилтигелетинин турар. Мурунда чыдарда партия органиациялары политиктиг эге школаларга база СЭКП төөгүзү, философия, политиктиг экономия, марксизм-ленинизмдин талазы-биле пропаганда кичээлдерин чедишпес турганын билдирер болгай. Ынчаарга ам болза партияны эге органиацияларын бо чылын 30 кижэки пропаганда кичээлдер чорудуп, агыт, намын чорудуп болуу артамы хоором алган. Бо чорук пропаганда кичээлдерин намын саставын улам экижидер, кичээлдерин илдеп дечелин беддер артамы бээр.

Чикээ, өөредилгени дооспайн үе бээр таарылгалар ам-даа хой. Оң чыдыраагы — өөредилге чылынын эгезинде дынакчылар четчелешкенин чедистерин турганын. Чамдык партия органиациялар чоругу теоретиктиг белеткен чок кижилерин чорудуп тургулаан. Баштай марксизм-ленинизмдин үндешинерин өөренип школалар доозун алган, оң соонда биске кирер ужурун кижилерин хуңурап ап турган болган бис. Аэропорттун партия органиациязы университетте өөренир-биле 11 кижэ чоруткан, а херек кырында 4 кижэ шыгалда туруп дооскан. Телестудиянын, № 3 профтехучилищенин, Рула эргелешинин, «Сельхозтехникум» Танды каттыжымшынын партия органиациялары ун-верситетке өөренип турган намын өөредилгесин багай контролдап турганнар.

Чаз өөредилге чылында илдеп четестерин болдурбайн турган, ону органиациязы эгелешкан, В. И. Ленинни төртүнгөн хуңуден бээр 100 чыл оюнга төлөткүг беле болуп кылдыр, партия өөредилгесин чылын шынарлар эрттирер дээр, бүтү кужурун, билигенин ажаллап, кызымаа-биле ажалдар бис.

Ыдыг болза-даа бүтү-ле чүе эки болган деп бообас. Бергелер, шилтигелетинин мжон айтырлар база бар.

С. ПУКИН,

марксизм-ленинизмдин кемжэки университетинин директору.

«Марксист — Ленинстич — Ленинни идеяларын хандыр өөренир болгаш пропагандалаары — ажалчы чоннарын коммунист кижизилгесинин талазы-биле партия органиацияларынын идеолотуг ажил-чорудулазынын үндешин болур...»
(СЭКП Топ Комитетинин «В. И. Ленинни төртүнгөн хуңуден бээр 100 чыл оюнга белетке дугайында» доктаалында.)

БИЛИГЖЕ ЧҮТКҮЛ

Коммунист партиянын удурулаа-биле ВЛКСМ Топ Комитетин, комсомолдун чер-черде органдары комсомолчуларын болгаш аналчарын политиктиг билигдер-биле доктаама чедишкелерин, комсомолдун өөредилгесинин четкенин саймалыгтай-жыларынча улау кичээлдерин салып турар.

ВЛКСМ кемжигеринин, бүтү аналчарын политиктиг өөредилгесин — комсомол комитеттеринин онза сагыш салымшыкынын чүтүл болур. В. И. Ленинни төртүнгөн хуңуден бээр 100 чыл болурунга уншунур чутга калбарган белетке — бүтү идеолотуг ажалды, органиацияларын, бистин партияныстын идеялы байлаан пропагандалаарына, илангыя аналчарын политиктиг билигдер-биле чедишкелеринге чаз чутула үе-чада болур.

Аналчарын политиктиг өөредилгесинин ам бо чаз өөредилге чылынын кичээлдерин илдеп чидиг чоруду-биле чүткүлдү тура-соруу-биле мталган турар ужурун. Маана кол ролду пропаганда кичээлдер, бүтү идеолотуг фронтунун аналчарын ойнаар дээр билигдер. Эранин комсомол райкомунун сүмелдешин баурап политиктиг бөлүмнөргө пропаганда клубтарын пропаганда кичээлдерин 18 кижэ ажалдар, оларын иштинде 10 кижэ коммунисттер, а артиклар — ВЛКСМ кемжигерин. Пропаганда кичээлдер теоретиктиг, методиктиг дузанын чорудурун семинарларын СЭКП райкомунун аналчар болгаш пропаганда кичээлдерин удурулаа-биле чорудурун баш бурунгаар планна-тыган.

Политиктиг бөлүмнөргө болгаш клубтарга 350 оолдар, кыстар өөренир, а 80 кижэ партия политиктиг чырыдышына өөренирлер.

Ам комсомолдун политөөредилгесинин четкенин чаз өөредилге чылы эгелеш турар болгай. Марксизм-ленинстич теориянын үндешкенин чорудуу ажалдарын өөренирлер оолдар, кыстарын чүткүлдү-биле кичиритирип, аналчар болгаш семинарларынга үргүзүп ажалдар өөредилге компарын, өөредилге, көргүзүп херекселдерин тургузар талазы-биле кемчелерин ам-даа ала чоругу. База бир кол сорулга кичээлдерин политиктиг билиг дечелин эрттирер, өөредилге чылынын дуржулгазын бүтү дынакчылар чыгыс-чаа кичээл үсөй, оларын бот-илдепкейг киржилгесин чедип алып болур.

Политиктиг чырыдышынын ам эгелеш чаз өөредилге чылы — шудуру Ленинни өөредилге чылы. Бүтү совет кижилерин, илангыя аналчарын политиктиг билиг, куч-ажылы илдепкейг беддер дээр, коммунист тургузушкунга чаз-чаа чедишкенин дээр, марксизм-ленинизмдин өндүр улау өөредилгенин тилекей дээр демисел чутула үе-чада ол болур ужурун.

Д. БААЖАН.

Дуржулгазы

Кав-Хемде «Ташкент» колхозтун парткому колхозчулар ортузунда политмассаа ажалды ала турган. Илангыя коммунисттерин шилтиген лекторларын, агитаторларын ажал-агыл кол уюшторларында бижылаан. Неделенин четкере зунунда үнүшкүннери график дугулар органиация, сүт-бараан фермаларына, зооу тургаларына ажал-агыс темаларга лекцияларын, беседаларын мичаар эрттирер турар. Чикээлдерге, коммунист эш Грибковка баштаган агитаторлар болуу чүте сентябрь айда топ сүт-бараан фермаларын ажал-агышкенин үш лекцияны номчуп берген. Дуржулгазы агитатор И. Грибковтун Чехословакияда байда дугайында ола ферманын коллективне номчав лекциянын дынакчылар ажак сунураан.

Инды болбас араг чок. Чүте дээр, эш Грибков даанган темаларга эрттирер лекциянына шырын белеткен ажал, бээр дээр чирин чуртукчыларга лекция болурун баш бурунгаар боду дынакчылар. Иван Иванович Грибковтун кыдага болушкуннара талаарыштыр сөзүгү ула Маймакыннын зооуларына номчуп берген лекциянын малчиннар улау сунурула-биле дынакчы, оң үргүзүчү кез турарын билдирер.

ЧУРУКТА: И. И. Грибков эзелчел лекцияга белеткен орд С. ФЕОКТИСТОВ ону тирттырган.

В. МОЛЫНИН сөзү.

